KULUTTAJALIITTO
KONSUMENTFÖRBUNDET

LAUSUNTO 23.11.2023

**EDUSKUNNAN TALOUSVALIOKUNNALLE**

**U 60 2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi digitaalisen euron käyttöönotosta (digieuroasetus)**

Kuluttajaliitto ry (jälj. Kuluttajaliitto) kiittää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi ja antaa kirjallinen asiantuntijalausunto otsikkoasiassa.

Komission digitaalista euroa koskevan lainsäädäntöesityksen tavoitteena on varmistaa, että suuren yleisön pääsy keskuspankkirahaan turvataan myös digitaalisena aikana. Setelit ja metallirahat ovat toistaiseksi ainoa suuren yleisön saatavilla oleva keskuspankkirahan muoto, mutta käteisellä maksamisen vähentyessä digitalisaation myötä ne eivät komission arvion mukaan yksinään riitä EU:n talouden tarpeisiin. Ehdotettava lainsäädäntökehys varmistaisi yleisön mahdollisuuden käyttää laillista maksuvälinettä digitaalisessa muodossa ja tarjoaisi yleisölle käyttöön moderneja ja kustannustehokkaita maksuvälineitä.

Kuluttajaliitto yhtyy pääosin valtioneuvoston kantaan esityksen osalta. Digitaalisessa yhteiskunnassa kuluttajat tarvitsevat julkisen vaihtoehdon yksityisille digitaalisille maksutavoille. Digitaalinen euro, joka jäljittelisi käteisen keskeisiä ominaisuuksia, olisi merkittävä uudistus kuluttajille, joka muun muassa takaisi kaikkien maksuttoman pääsyn kattavaan digitaaliseen maksutapaan. Niille, jotka haluavat jatkaa käteisen käyttöä, tämän vaihtoehdon tulisi aina olla saatavilla ja helposti käytettävissä.

Digitaalinen euro tulisi olemaan laillinen maksuväline, kuten käteinen, mutta sillä erolla, että se toimisi myös verkossa sähköisessä kaupankäynnissä ja muissa etämaksumuodoissa, kuten vertaismaksutapahtumissa matkapuhelimella. Kuluttajille - verrattuna yksityisiin digitaalisiin maksutapoihin, kuten kansainvälisiin korttijärjestelmiin- tärkein lisäarvo olisi se, että he saisivat uuden vaihtoehdon maksaa euroissa ilman yksityisten palveluntarjoajien osallisuutta. Laillisena maksuvälineenä digitaalinen euro voisi luoda synergiaa käteisen kanssa tukemalla olemassa olevaa käteisinfrastruktuuria ja jäljittelemällä käteisen ominaisuuksia ja luomalla siten käteisen digitaalisen version. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi digitaalisen euron tulee täyttää korkeat saavutettavuus- ja yksityisyysstandardit. Digitaalisen euron on oltava helppokäyttöinen, myös niille, jotka eivät ole hyvin perehtyneet digitaalisten työkalujen käyttöön. Yksityisyyden turvaaminen on keskeistä toteutuksessa. Digitalisoituneessa yhteiskunnassa, jossa kaikkia vaiheitamme seurataan, maksaminen jättämättä datajälkiä auttaa kuluttajia välttämään valvonta- ja kaupallisia valvontatekniikoita. Digitaalinen euro menestyy vain, jos kuluttajat voivat luottaa siihen. Euroopan keskuspankin tulee perustaa tehokkaita mekanismeja petosten estämiseksi ja riitojen ratkaisemiseksi, jotta digitaalisesta eurosta tulisi turvallinen maksutapa.

Käteinen on edelleen monien kuluttajien suosituin maksutapa. Euroopan keskuspankin SPACE-tutkimus osoittaa, että vuonna 2022 59 prosenttia myyntipisteissä suoritetuista maksuista tehtiin käteisellä Euroopassa. Siksi on tärkeää huolehtia toimivasta ja kattavasta käteisinfrastruktuurista jatkossakin. Tämä edellyttää tiivistä pankkiautomaatti- ja pankkikonttoriverkostoa sekä kauppiaiden, julkisten palvelujen ja keskeisten palveluiden, kuten terveydenhuollon ja joukkoliikenteen velvollisuutta ottaa vastaan käteistä. Samaan aikaan yhteiskuntamme muuttuu yhä digitaalisemmaksi, jossa monia tavaroita ja palveluita, mukaan lukien julkiset palvelut, tarjotaan verkossa. Kuluttajat, jotka eivät voi

nykyään maksaa digitaalisesti, eivät voi käyttää näitä tavaroita ja palveluita. Digitaalinen euro voi helpottaa näiden kuluttajien osallisuutta yhteiskunnassa. Julkisen käyttöönottokanavan osalta komission ehdotuksessa oikeus rajataan vain niihin kuluttajiin jotka ovat vaarassa joutua taloudellisesti tai digitaalisesti syrjäytyneiksi. Tämän määritteleminen on epäselvää ja saattaa asettaa ihmiset eriarvoiseen asemaan. Siksi olisikin tärkeää, että rajoitus poistettaisiin ja tämä mahdollisuus turvattaisiin kaikille halukkaille. Sinänsä Kuluttajaliitto yhtyy valtioneuvoston alustavaan arvioon, jonka mukaan digitaalisen euron palvelujen avaaminen ja käyttö julkisen toimijan kautta todennäköisesti rajautuisivat suhteellisen pienelle asiakasryhmälle. Pankkisektorin konttorien kokonaismäärän lasku ja siten myös kasvotusten saatavan digipalveluiden käyttämiseen liittyvän käyttötuen saatavuuden rajoitteet voivat kuitenkin tosiasiassa ohjata asiakasryhmiä julkisen palveluntarjoajan piiriin. Tämän takia liitto pitää julkisen toimijan velvoitteista säätämistä kannatettavana kehityksenä (poiketen valtioneuvoston varauksellisesta kannasta tämän osalta).

Taloudellinen osallisuus alkaa usein pankkitilin käyttöoikeudesta. Kuluttajan näkökulmasta tämä voisi olla myös digitaalinen eurotili ja siten digitaalinen euro voisi edistää taloudellisen osallisuuden tavoitteen saavuttamista. Esimerkiksi joissain maissa perusmaksutilit ovat edelleen paljon kalliimpia kuin tavalliset pankkitilit ja monet käteiseen tai paperiin perustuvat pankkipalvelut ovat paljon kalliimpia kuin vastaavat digitaaliset palvelut. Jos näitä palveluita tarjottaisiin jatkossa maksutta, digitaalinen euro edistäisi myös taloudellisesti kuluttajien yhdenvertaisuutta. Kuluttajaliitto kannattaa näin ollen ehdotusta tarjota digitaalisen eurotilin peruspalvelut maksutta. Peruspalveluihin olisi sisällyttävä kaikki palvelut, joita tarvitaan digitaalisen eurotilin saattamiseksi täysin toimivaksi. Näkemyksemme mukaan peruspalvelujen olisi siksi vastattava perusmaksutilin perusominaisuuksia, joihin kuuluu online- ja offline-tapahtumiin käytettävän maksukortin tarjoaminen, jota ei tällä hetkellä ole otettu huomioon komission ehdotuksessa.

Kuluttajaliitto pitää tervetulleena sitä, että komission ehdotuksessa huomioidaan kuluttajien neuvonnan ja opastuksen tarve. Erityisen tuen tarpeessa olevien kuluttajaryhmien edut tulee huomioida esteettömyyslainsäädännön edellyttämällä tavalla ja digitaalisen euron tulee olla yksinkertainen ja helppo käyttää myös näille ryhmille.

Käteinen on toistaiseksi ainoa maksutapa, joka tarjoaa kuluttajille mahdollisuuden maksaa täysin anonyymisti. Käteisellä maksettaessa ei vaadita tunnistautumista, eikä tapahtumatietojen tallentamista. Digitaalisessa yhteiskunnassa, jossa maksaminen tapahtuu yhä enemmän korteilla ja mobiilisovelluksilla, kaikki tapahtumatietomme tallentuvat ja voivat paljastaa paljon yksityiselämästämme. Digitaalinen euro voisi tasapainottaa tällaista kehitystä tarjoamalla maksutavan, jonka avulla kuluttajat voivat maksaa offline-tilassa – ja rajoitetussa määrin verkossa – rajoitetuilla tunnistamisvaatimuksilla ja ilman transaktiotietojen tallentamista.

Maksamisen turvallisuus huolettaa kuluttajia ja moni pelkää joutuvansa petoksen uhriksi. Digitaalisen euron järjestelmä tulisi suunnitella erityisesti petosten torjunnan näkökulmasta varmaksi. Maksupalveluntarjoajilta on edellytettävä kattavia toimia petostentorjunnan tiimoilta. Riitojenratkaisumekanismit ovat avainasemassa kuluttajien luottamuksen rakentamisessa digitaaliseen euroon, sillä ne varmistavat, että kuluttajien valitukset käsitellään asianmukaisesti, jos rahaa katoaa mm. petosten, mutta myös kaupallisten riitojen vuoksi. Ensinnäkin EKP:llä ja kansallisilla keskuspankeilla pitäisi olla paitsi mahdollisuus perustaa riitojenratkaisumekanismeja, myös velvollisuus tehdä niin. Tällä hetkellä komission ehdotuksessa säädetään riita-asioista teknisten virheiden ja petokseen liittyvien valitusten varalta, mutta se ei sisällä kaupallisia riita-asioita. Jos kaupalliset riidat

jäävät soveltamisalan ulkopuolelle, tämä luo digitaaliselle eurolle merkittävän heikkouden verrattuna muihin maksujärjestelmiin, joihin sisältyy myös kaupallisia riita-asioita.

Mitä tulee kollektiiviseen oikeussuojaan, Kuluttajaliitto on tyytyväinen siihen, että digitaalista euroa koskeva ehdotus on lisätty edustajakanteita koskevan direktiivin liitteeseen.

Kuluttajaliitto ry

Tiina Vyyryläinen
vaikuttamistyön päällikkö